

Resumé

Retten til videnskab, som fastlagt i artikel 15 i FN's Konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder og artikel 27 i FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne, er beskrevet som underudviklet, underbelyst og forsømt.

Som følge af en voksende akademiske interesse og fokus på det normative indhold af retten til videnskab, udgav FN's Komité for økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder i 2020 General Comment No. 25.

I en global tidsalder med store teknologiske fremskridt har behovet for en ret til videnskab aldrig været større. Adgang til fordelene ved videnskabelige og teknologiske fremskridt samt videnskabelig frihed er grundlæggende rettigheder for menneskelig udvikling. Kommentatorer har imidlertid gentagne gange hævdet, at artikel 15 også garanterer en ret til beskyttelse mod de negative virkninger af videnskabelige fremskridt og deres anvendelser. Dette aspekt af artikel 15 er stadig underudviklet og utilstrækkeligt analyseret, og denne afhandling sigter mod at rette op på dette.

Kapitel 2 søger at placere formuleringen af denne ret i dens rette sammenhæng. Det diskuterer de spændinger, konflikter og usikkerheder, der opstår som følge af det uløselige forhold mellem at nyde fordelene ved og beskytte sig mod risikoen for skade fra videnskabelige og teknologiske fremskridt. Den kontekst, hvori en ret til beskyttelse mod negative virkninger skal fungere, er præget af stigende usikkerhed og sociotekniske ændringer. Foranstaltninger til at forhindre eller afbøde negative virkninger eller minimere risici skal tage højde for disse spændinger, konflikter og usikkerheder.

Kapitel 3 beskriver nogle af konsekvenserne af forsømmelse af artikel 15-rettigheder og den tidlige diskurs om forholdet mellem menneskerettigheder og intellektuelle ejendomsrettigheder. Særlig vægt lægges på den stigende kommercialisering af videnskab, hvilket retfærdiggør retten til at deltage i videnskabelige fremskridt som fortolket i General Comment No. 25. Deltagelse i videnskabelige fremskridt er en grundlæggende komponent i beskyttelsen mod de negative virkninger af videnskabelige og teknologiske fremskridt, hvilket også er analysens omdrejningspunkt i kapitel 6 og 7.

Kapitel 4 og 5 søger at retfærdiggøre retten til beskyttelse mod de negative virkninger af videnskabelige fremskridt og deres anvendelser ved at henvise til Wienerreglerne for traktatfortolkning, især reglerne om efterfølgende aftaler og praksis. Disse to kapitler placerer udtalelser fra traktatorganer og andre ikke-statslige aktører inden for Wienreglerne og understreger vigtigheden af legitimiteten af deres fortolkninger i skabelsen af international ret. Kapitel 5 udforsker dernæst soft law og praksis, der stammer fra FN's projekt om menneskerettigheder og videnskabelig og teknologisk udvikling, som begyndte i 1968 med proklamationen af Teheran. Dette anvendes på fortolkningen af artikel 15 og viser, at bekymringer for de negative virkninger af videnskabelig og teknologisk udvikling har eksisteret siden begyndelsen af den internationale menneskerettighedslovgivning.

Kapitel 6 analyserer udviklingen af forskellige formuleringer af beskyttelse mod negative virkninger i henhold til artikel 15, fra FN-praksis beskrevet i kapitel 5 til den indflydelsesrige Venedig-erklæring offentliggjort i 2009. Kapitlet analyserer tilgangen til risici, der opstår som følge af videnskabelige fremskridt og deres anvendelser, som taget af General Comment No. 25, og identificerer dens styrker og svagheder, før der formuleres en ret til beskyttelse mod de negative virkninger af videnskabelige fremskridt og deres anvendelser. Denne ret bygger på eksisterende normative grundlag og udvikler den tilgang, som General Comment No. 25 indtog.

Kapitel 7 udarbejder en juridisk ordning for skadesforebyggelse og -forsigtighed, kvalificeret af due diligence-forpligtelser. Kapitlet redegør for den juridiske oprindelse og begrundelsen for en sådan

ordning i international menneskerettighedslovgivning, især i henhold til artikel 15, og bygger på eksisterende ordninger for skadesforebyggelse, især i international miljølovgivning, for at specificere forpligtelserne til forebyggelse og forsigtighed.

Kapitel 8 afslutter afhandlingen ved at samle trådene og fremhæve normentreprenørers, epistemiske og ekspertsamfundets samt civilsamfundets rolle i den fremtidige implementering og fortolkning af rettighederne i henhold til artikel 15, især retten til beskyttelse mod de negative virkninger af videnskabelige fremskridt, og deres anvendelser.